

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τέταρτο τμήμα)

της 26ης Σεπτεμβρίου 2018*

«Προδικαστική παραπομπή – Κοινή πολιτική ασύλου και επικουρικής προστασίας – Οδηγία 2013/32/ΕΚ – Άρθρο 46 – Οδηγία 2008/115/ΕΚ – Άρθρο 13 – Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Άρθρο 18, άρθρο 19, παράγραφος 2, και άρθρο 47 – Δικαίωμα πραγματικής προσφυγής – Αρχή της μη επαναπροώθησης – Απόφαση με την οποία απορρίπτεται αίτηση διεθνούς προστασίας και επιβάλλεται υποχρέωση επιστροφής – Εθνική νομοθεσία που προβλέπει δεύτερο βαθμό δικαιοδοσίας – Αναγνώριση αυτοδίκαιου ανασταλτικού αποτελέσματος μόνο στην προσφυγή ενώπιον του πρώτου βαθμού δικαιοδοσίας»

Στην υπόθεση C-180/17,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Raad van State (Συμβούλιο της Επικρατείας, Κάτω Χώρες) με απόφαση της 29ης Μαρτίου 2017, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 7 Απριλίου 2017, στο πλαίσιο της δίκης

X,

Υ

κατά

Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τέταρτο τμήμα),

συγκείμενο από τους T. von Danwitz (εισηγητή), πρόεδρο τμήματος, C. Vajda, E. Juhász, K. Jürimäe και K. Λυκούργο, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: Y. Bot

γραμματέας: A. Calot Escobar

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- οι Υ και X, εκπροσωπούμενοι από τον J. Pieters, advocaat,
- η Ολλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον J. Langer και τις K.M. Bulterman και H.S. Gijzen,
- η Βελγική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις M. Jacobs, C. Rochet και C. Van Lul,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ολλανδική.

- η Εσθονική Κυβέρνηση,, εκπροσωπούμενη από την N. Grünberg,
- η Πολωνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον B. Majczyna,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τις C. Cattabriga και M. Κοντού-Durande, καθώς και από τον G. Wils,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 24ης Ιανουαρίου 2018,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής απόφασης αφορά την ερμηνεία του άρθρου 46 της οδηγίας 2013/32/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2013, σχετικά με κοινές διαδικασίες για τη χορήγηση και ανάκληση του καθεστώτος διεθνούς προστασίας (ΕΕ 2013, L 180, σ. 60), και του άρθρου 13 της οδηγίας 2008/115/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2008, σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών (ΕΕ 2008, L 348, σ. 98), σε συνδυασμό με το άρθρο 18, το άρθρο 19, παράγραφος 2, και το άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης).
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ, αφενός, των X και Y και, αφετέρου, του Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie (Υφυπουργού Ασφάλειας και Δικαιοσύνης, Κάτω Χώρες), με αντικείμενο την απόρριψη των αιτήσεων διεθνούς προστασίας τις οποίες είχαν υποβάλει, και την έκδοση αποφάσεων περί επιστροφής τους.

Το νομικό πλαίσιο

Η Σύμβαση για το καθεστώς των προσφύγων

- 3 Το άρθρο 33 της Σύμβασης για το καθεστώς των προσφύγων, η οποία υπογράφηκε στη Γενεύη στις 28 Ιουλίου 1951 [*Recueil des traités des Nations Unies*, τόμος 189, σ. 137, αριθ. 2545 (1954)], όπως συμπληρώθηκε με το πρωτόκολλο για το καθεστώς των προσφύγων, που συνήφθη στη Νέα Υόρκη στις 31 Ιανουαρίου 1967 και τέθηκε σε ισχύ στις 4 Οκτωβρίου 1967, τιτλοφορείται «Απαγόρευσις απελάσεως ή επαναπροωθήσεως», και ορίζει στην παράγραφο 1 τα ακόλουθα:

«Ουδεμία Συμβαλλομένη Χώρα θα απελαύνη ή θα επαναπροωθή, καθ' οιονδήποτε τρόπον, πρόσφυγας, εις τα σύνορα εδαφών ένθα η ζωή ή ελευθερία αυτών απειλούνται δια λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικής τάξεως ή πολιτικών πεποιθήσεων.»

Η ΕΣΔΑ

- 4 Το άρθρο 3 της Σύμβασης για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, η οποία υπογράφηκε στη Ρώμη στις 4 Νοεμβρίου 1950 (στο εξής: ΕΣΔΑ), επιγράφεται «Απαγόρευση των βασανιστηρίων» και προβλέπει τα κάτωθι:

«Ουδείς επιτρέπεται να υποβληθῆ εις βασάνους ούτε εις ποινάς ή μεταχειρίσιν απανθρώπους ή εξευτελιστικάς.»

5 Το άρθρο 13 της ΕΣΔΑ έχει ως εξής:

«Παν πρόσωπον του οποίου τα αναγνωριζόμενα εν τη παρούση Συμβάσει δικαιώματα και ελευθερίες παρεβιάσθησαν, έχει το δικαίωμα αποτελεσματικής προσφυγής ενώπιον εθνικής αρχής, έστω και αν η παραβίασις διεπράχθη υπό προσώπων ενεργούντων εν τη εκτελέσει των δημοσίων καθηκόντων των.»

Το δίκαιο της Ένωσης

Η οδηγία 2013/32

6 Στις αιτιολογικές σκέψεις 12 και 60 της οδηγίας 2013/32 επισημαίνονται τα ακόλουθα:

«(12) Κύριος στόχος της παρούσας οδηγίας είναι η περαιτέρω ανάπτυξη απαιτήσεων για τις διαδικασίες χορήγησης και ανάκλησης της διεθνούς προστασίας στα κράτη μέλη ενόψει της δημιουργίας κοινής διαδικασίας ασύλου στην Ένωση.

[...]

(60) Η παρούσα οδηγία σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα και συνάδει με τις αρχές που αναγνωρίζονται στον Χάρτη. [...]

7 Το άρθρο 3 της οδηγίας αυτής, το οποίο φέρει τον τίτλο «Πεδίο εφαρμογής», ορίζει στην παράγραφο 1 τα εξής:

«Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται σε όλες τις αιτήσεις διεθνούς προστασίας που υποβάλλονται στο έδαφος, περιλαμβανομένων των συνόρων, στα χωρικά ύδατα ή στις ζώνες διέλευσης των κρατών μελών, καθώς και στην ανάκληση διεθνούς προστασίας.»

8 Το άρθρο 46 της εν λόγω οδηγίας, το οποίο τιτλοφορείται «Δικαίωμα πραγματικής προσφυγής», προβλέπει τα ακόλουθα:

«1. Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε οι αιτούντες να έχουν δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου κατά των ακόλουθων αποφάσεων:

- α) απόφαση επί της αιτήσεως διεθνούς προστασίας, περιλαμβανομένων των αποφάσεων:
 - ι) με τις οποίες κρίνουν αίτηση ως αβάσιμη όσον αφορά το καθεστώς του πρόσφυγα και/ή το καθεστώς επικουρικής προστασίας,

[...]

3. Προκειμένου να τηρούν τα προβλεπόμενα στην παράγραφο 1, τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε η πραγματική προσφυγή να εξασφαλίζει πλήρη και ex nunc εξέταση τόσο των πραγματικών όσο και των νομικών ζητημάτων, ιδίως, κατά περίπτωση, εξέταση των αναγκών διεθνούς προστασίας σύμφωνα με την οδηγία 2011/95/ΕΕ [του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 2011, σχετικά με τις απαιτήσεις για την αναγνώριση των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως δικαιούχων διεθνούς προστασίας, για ένα ενιαίο καθεστώς για τους πρόσφυγες ή για τα άτομα που δικαιούνται επικουρική προστασία και για το περιεχόμενο της παρεχόμενης προστασίας (ΕΕ 2011, L 337, σ. 9)], τουλάχιστον κατά τις διαδικασίες άσκησης ένδικου [βοηθήματος] ενώπιον πρωτοβάθμιου δικαστηρίου.

[...]

5. Με την επιφύλαξη της παραγράφου 6, τα κράτη μέλη επιτρέπουν στους αιτούντες να παραμείνουν στο έδαφός τους μέχρι να λήξει η προθεσμία εντός της οποίας μπορούν να ασκήσουν το δικαίωμά τους σε πραγματική προσφυγή και, σε περίπτωση άσκησης εντός της προθεσμίας του εν λόγω δικαιώματος, εν αναμονή της έκβασης της προσφυγής.

6. Σε περίπτωση απόφασης:

- α) με την οποία κρίνεται μια αίτηση προδήλως αβάσιμη, σύμφωνα με το άρθρο 32, παράγραφος 2, ή αβάσιμη μετά την εξέταση, σύμφωνα με το άρθρο 31, παράγραφος 8, εξαιρουμένων των περιπτώσεων κατά τις οποίες οι αποφάσεις βασίζονται στις περιστάσεις του άρθρου 31, παράγραφος 8, στοιχείο η´.
- β) με την οποία κρίνεται μια αίτηση απαράδεκτη, σύμφωνα με το άρθρο 33, παράγραφος 2, στοιχείο α´, β´ ή δ´.
- γ) με την οποία απορρίπτεται η επανεξέταση της υπόθεσης του αιτούντος αφότου έχει σταματήσει, σύμφωνα με το άρθρο 28´ ή
- δ) μη εξέτασης ή μη πλήρους εξέτασης της αίτησης, σύμφωνα με το άρθρο 39,

η δυνατότητα παραμονής του αιτούντος στο έδαφος του κράτους μέλους κρίνεται από δικαστήριο είτε με αίτημα του ενδιαφερόμενου αιτούντος είτε αυτεπάγγελα, εάν η εν λόγω απόφαση έχει ως αποτέλεσμα την παύση ισχύος του δικαιώματος παραμονής του αιτούντος στο κράτος μέλος και εφόσον, σε τέτοιες περιπτώσεις, το δικαίωμα παραμονής στο κράτος μέλος εν αναμονή της έκβασης της προσφυγής δεν προβλέπεται από το εθνικό δίκαιο.

[...]»

Η οδηγία 2008/115

9. Οι αιτιολογικές σκέψεις 2, 4 και 24 της οδηγίας 2008/115 έχουν ως εξής:

«(2) Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των Βρυξελλών της 4ης και 5ης Νοεμβρίου 2004 ζήτησε την καθιέρωση μιας αποτελεσματικής πολιτικής απομάκρυνσης και επαναπατρισμού, με βάση κοινούς κανόνες, ώστε οι ενδιαφερόμενοι να επιστρέφουν με ανθρώπινους όρους και με πλήρη σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων και της αξιοπρέπειάς τους.

[...]

(4) Θα πρέπει να θεσπισθούν σαφείς, διαφανείς και δίκαιοι κανόνες για τη χάραξη μιας αποτελεσματικής πολιτικής περί επιστροφής, απαραίτητο στοιχείο για την καλή διαχείριση της μεταναστευτικής πολιτικής.

[...]

(24) Η παρούσα οδηγία σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα και τις αρχές που αναγνωρίζονται ιδίως από τον [Χάρτη].»

10. Το άρθρο 2, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/115 ορίζει ότι η οδηγία αυτή εφαρμόζεται στους παρانونώς διαμένοντες στο έδαφος κράτους μέλους υπηκόους τρίτης χώρας.

11 Κατά το άρθρο 3 της εν λόγω οδηγίας:

«Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας νοούνται ως:

[...]

4) “απόφαση επιστροφής”: διοικητική ή δικαστική απόφαση ή πράξη με την οποία κηρύσσεται ή αναφέρεται ως παράνομη η παραμονή υπηκόου τρίτης χώρας και του επιβάλλεται ή αναφέρεται υποχρέωση επιστροφής·

[...]».

12 Το άρθρο 12, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/115 προβλέπει τα κάτωθι:

«Οι αποφάσεις επιστροφής και, εάν έχουν εκδοθεί, οι αποφάσεις απαγόρευσης εισόδου και οι αποφάσεις απομάκρυνσης εκδίδονται εγγράφως και περιλαμβάνουν τους νομικούς και πραγματικούς λόγους καθώς και πληροφορίες για τα διαθέσιμα ένδικα [βοηθήματα].

[...]»

13 Το άρθρο 13 της ίδιας οδηγίας, το οποίο επιγράφεται «Ένδικα [βοηθήματα]», έχει ως εξής:

«1. Στον ενδιαφερόμενο υπήκοο τρίτης χώρας διατίθεται αποτελεσματικό ένδικο [βοήθημα] το οποίο του επιτρέπει να προσφεύγει κατά των αποφάσεων που αφορούν την επιστροφή ή να ζητεί την επανεξέτασή τους, όπως αναφέρεται στο άρθρο 12, παράγραφος 1, ενώπιον αρμόδιας δικαστικής ή διοικητικής αρχής ή αρμόδιου οργάνου που απαρτίζεται από μέλη αμερόληπτα και απολαύοντα εχέγγυα ανεξαρτησίας.

2. Η αρχή ή το όργανο που αναφέρεται στην παράγραφο 1 έχει την εξουσία να επανεξετάζει αποφάσεις που αφορούν την επιστροφή, όπως αναφέρονται στο άρθρο 12, παράγραφος 1, συμπεριλαμβανομένης της δυνατότητας προσωρινής αναστολής της επιβολής της εφαρμογής τους, εκτός εάν ισχύει ήδη προσωρινή αναστολή δυνάμει της εθνικής νομοθεσίας.

[...]»

Το ολλανδικό δίκαιο

14 Κατά το ολλανδικό δίκαιο, η άσκηση προσφυγής σε πρώτο βαθμό ενώπιον του rechtbank (πρωτοδικείου, Κάτω Χώρες) κατά απόφασης του Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie (Υφυπουργού Ασφάλειας και Δικαιοσύνης, Κάτω Χώρες) σε υποθέσεις διεθνούς προστασίας έχει αυτοδικαίως ανασταλτικό αποτέλεσμα. Μολονότι χωρεί έφεση κατά απόφασης του rechtbank (πρωτοδικείου) με την οποία επικυρώνεται απορριπτική απόφαση επί αίτησης διεθνούς προστασίας και επιβάλλεται υποχρέωση επιστροφής, το ένδικο μέσο της έφεσης δεν έχει αυτοδικαίως ανασταλτικό αποτέλεσμα. Εντούτοις, είναι δυνατό να υποβληθεί ενώπιον του voorzieningenrechter (δικαστή των ασφαλιστικών μέτρων, Κάτω Χώρες) του Raad van State (Συμβουλίου της Επικρατείας, Κάτω Χώρες) αίτηση ασφαλιστικών μέτρων, ιδίως προς αποτροπή της απέλασης εν αναμονή της έκβασης της κατ' έφεση διαδικασίας επί της ουσίας. Η αίτηση αυτή ασφαλιστικών μέτρων δεν έχει αυτοδικαίως ανασταλτικό αποτέλεσμα.

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 15 Κατά των Χ και Υ, Ρώσων υπηκόων, εκδόθηκαν αποφάσεις με τις απορρίφθηκαν οι αιτήσεις τους για παροχή διεθνούς προστασίας και τους επιβλήθηκε υποχρέωση επιστροφής. Κατόπιν της απόρριψης των προσφυγών που άσκησαν κατά των αποφάσεων αυτών ενώπιον του rechtbank den Haag (πρωτοδικείου Χάγης, Κάτω Χώρες), εφεσίβαλαν τις πρωτόδικες αποφάσεις ενώπιον του Raad van State (Συμβουλίου της Επικρατείας). Δεδομένου ότι η έφεση δεν έχει αυτοδίκαιο ανασταλτικό αποτέλεσμα, ζήτησαν από το αιτούν δικαστήριο, υποβάλλοντας σχετική αίτηση, να λάβει ασφαλιστικά μέτρα εν αναμονή της έκδοσης απόφασης επί της ουσίας. Το δικαστήριο αυτό δέχθηκε την αίτηση ασφαλιστικών μέτρων και αποφάσισε ότι δεν επιτρεπόταν να απελαθούν ο Χ και Υ πριν περατωθεί η κατ' έφεση διαδικασία επί της ουσίας. Εξηγεί ωστόσο, με την απόφαση περί παραπομπής, ότι έλαβε τα ασφαλιστικά μέτρα λόγω της ανάγκης να αποτραπεί το ενδεχόμενο να απελαθούν οι Χ και Υ προτού αποφανθεί το Δικαστήριο επί των προδικαστικών ερωτημάτων και προσθέτει ότι πρόκειται να κρίνει ανάλογα με τις απαντήσεις του Δικαστηρίου κατά πόσον θα διατηρηθούν σε ισχύ τα ασφαλιστικά μέτρα.
- 16 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Raad van State (Συμβούλιο της Επικρατείας) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:
- «1) Πρέπει το άρθρο 13 της οδηγίας [2008/115], σε συνδυασμό με τα άρθρα 4, 18, 19, παράγραφος 2, και 47 του [Χάρτη], να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι το δίκαιο της Ένωσης επιβάλλει όπως το ένδικο μέσο της εφέσεως, αν το εθνικό δίκαιο προβλέπει διαδικασίες κατά αποφάσεως η οποία περιέχει απόφαση επιστροφής κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 4, της οδηγίας [2008/115], έχει αυτομάτως ανασταλτικό αποτέλεσμα όταν ο υπήκοος τρίτης χώρας υποστηρίζει ότι η εκτέλεση της αποφάσεως επιστροφής συνεπάγεται σοβαρό κίνδυνο παραβίασεως της αρχής της μη επαναπροωθήσεως; Με άλλα λόγια, πρέπει σε μια τέτοια περίπτωση ο ενδιαφερόμενος υπήκοος τρίτης χώρας να μην απελαθεί έως ότου παρέλθει η προθεσμία ασκήσεως εφέσεως ή, αν ασκήθηκε έφεση, έως ότου εκδοθεί απόφαση επί της εφέσεως αυτής, χωρίς ο ενδιαφερόμενος υπήκοος τρίτης χώρας να πρέπει να υποβάλει χωριστή αίτηση προς τούτο;
- 2) Πρέπει το άρθρο 46 της οδηγίας [2013/32], σε συνδυασμό με τα άρθρα 4, 18, 19, παράγραφος 2, και 47 του [Χάρτη], να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι το δίκαιο της Ένωσης επιβάλλει όπως, όταν το εθνικό δίκαιο προβλέπει διαδικασίες σχετικά με την απόρριψη αιτήσεως διεθνούς προστασίας, το ένδικο μέσο της εφέσεως έχει αυτομάτως ανασταλτικό αποτέλεσμα; Με άλλα λόγια, πρέπει σε μια τέτοια περίπτωση ο ενδιαφερόμενος αιτών να μην απελαθεί έως ότου παρέλθει η προθεσμία ασκήσεως εφέσεως ή, αν ασκήθηκε έφεση, έως ότου εκδοθεί απόφαση επί της εφέσεως αυτής, χωρίς ο ενδιαφερόμενος αιτών να πρέπει να υποβάλει χωριστή αίτηση προς τούτο;
- 3) Ασκήει επιρροή για την κατά τα ανωτέρω ύπαρξη αυτόματου ανασταλτικού αποτελέσματος επίσης το αν η αίτηση διεθνούς προστασίας, σχετικά με την οποία κινήθηκαν οι διαδικασίες προσφυγής και, στη συνέχεια, εφέσεως, απορρίφθηκε για έναν εκ των λόγων του άρθρου 46, παράγραφος 6, της οδηγίας [2013/32]; Ή η απαίτηση ισχύει για όλες τις κατηγορίες αποφάσεων ασύλου, κατά την έννοια της οδηγίας αυτής;»

Επί της αρμοδιότητας του Δικαστηρίου

- 17 Η Βελγική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι το Δικαστήριο είναι αναρμόδιο να απαντήσει στα υποβληθέντα ερωτήματα, για τον λόγο ότι το αντικείμενό τους, ήτοι η πρόβλεψη της δυνατότητας άσκησης έφεσης κατά των πρωτόδικων αποφάσεων σε υποθέσεις οι οποίες αφορούν διοικητικές αποφάσεις όπως οι επίδικες και η επιλογή να προσδοθεί, ενδεχομένως, στην έφεση αυτοδίκαιο ανασταλτικό αποτέλεσμα, άπτεται της αποκλειστικής αρμοδιότητας των κρατών μελών.

- 18 Επιβάλλεται, συναφώς, η διαπίστωση ότι το άρθρο 46 της οδηγίας 2013/32 και το άρθρο 13 της οδηγίας 2008/115 περιέχουν διατάξεις που διέπουν το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής κατά των αποφάσεων με τις οποίες οι αρμόδιες αρχές των κρατών μελών απορρίπτουν αιτήσεις διεθνούς προστασίας και επιβάλλουν στους αιτούντες υποχρέωση επιστροφής, όπως είναι οι αποφάσεις που αποτελούν το αντικείμενο των κύριων δικών.
- 19 Ως προς το ζήτημα αν η πρόβλεψη της δυνατότητας άσκησης έφεσης κατά των πρωτόδικων αποφάσεων σε υποθέσεις σχετικές με τέτοιες διοικητικές αποφάσεις και η επιλογή να προσδοθεί, ενδεχομένως, στην έφεση αυτοδίκαιο ανασταλτικό αποτέλεσμα άπτονται της αποκλειστικής αρμοδιότητας των κρατών μελών, διαπιστώνεται ότι το συγκεκριμένο ζήτημα συνδέεται άρρηκτα με τις απαντήσεις που θα πρέπει να δοθούν στα υποβληθέντα ερωτήματα, αφού αυτά αφορούν ακριβώς την έκταση του δικαιώματος προσφυγής το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 46 της οδηγίας 2013/32 και στο άρθρο 13 της οδηγίας 2008/115, όπως ερμηνεύονται υπό το πρίσμα των εγγυήσεων που προβλέπονται στο άρθρο 18, στο άρθρο 19, παράγραφος 2, και στο άρθρο 47 του Χάρτη. Κατόπιν τούτου, το Δικαστήριο είναι αρμόδιο να απαντήσει στα ερωτήματα αυτά (βλ., υπ' αυτή την έννοια, απόφαση της 7ης Μαρτίου 2017, X και X, C-638/16 PPU, EU:C:2017:173, σκέψη 37 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου και του δεύτερου ερωτήματος

- 20 Με το πρώτο και το δεύτερο ερώτημά του, τα οποία ενδείκνυται να εξεταστούν από κοινού, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν να διευκρινιστεί αν το άρθρο 46 της οδηγίας 2013/32 και το άρθρο 13 της οδηγίας 2008/115, σε συνδυασμό τόσο με το άρθρο 18 και το άρθρο 19, παράγραφος 2, όσο και με το άρθρο 47 του Χάρτη, πρέπει να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι δεν επιτρέπουν εθνική νομοθεσία που, ενώ προβλέπει ότι χωρεί έφεση κατά πρωτόδικης απόφασης με την οποία επικυρώνεται απορριπτική διοικητική απόφαση επί αίτησης διεθνούς προστασίας και επιβάλλεται υποχρέωση επιστροφής, δεν προσδίδει αυτοδίκαιο ανασταλτικό αποτέλεσμα στο ένδικο αυτό μέσο, ακόμη και σε περίπτωση που ο ενδιαφερόμενος επικαλείται σοβαρό κίνδυνο παραβίασης της αρχής της μη επαναπροώθησης.
- 21 Το άρθρο 46, παράγραφος 1, της οδηγίας 2013/32 ορίζει ότι τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε οι αιτούντες διεθνή προστασία να έχουν δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου κατά, μεταξύ άλλων, απόφασης σχετικής με την αίτηση διεθνούς προστασίας την οποία έχουν υποβάλει. Από το γράμμα του άρθρου 46, παράγραφος 3, της οδηγίας αυτής προκύπτει ότι τα κράτη μέλη, προκειμένου να τηρούν τα προβλεπόμενα στην προαναφερθείσα παράγραφο 1, τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε η πραγματική προσφυγή να εξασφαλίζει πλήρη και *ex nunc* εξέταση τόσο των πραγματικών όσο και των νομικών ζητημάτων, περιλαμβανομένης, εφόσον απαιτείται, της εξέτασης των αναγκών διεθνούς προστασίας δυνάμει της οδηγίας 2011/95, τουλάχιστον στο πλαίσιο της άσκησης ένδικου βοηθήματος ενώπιον πρωτοβάθμιου δικαστηρίου. Κατά το άρθρο 46, παράγραφος 5, της οδηγίας 2013/32, τα κράτη μέλη επιτρέπουν, υπό την επιφύλαξη της παραγράφου 6 του ίδιου άρθρου, τα κράτη μέλη επιτρέπουν στους αιτούντες να παραμείνουν στο έδαφός τους μέχρι να λήξει η προθεσμία εντός της οποίας μπορούν να ασκήσουν το δικαίωμά τους σε πραγματική προσφυγή και, σε περίπτωση εμπρόθεσμης άσκησης του, εν αναμονή της έκβασης της προσφυγής.
- 22 Από το άρθρο 13, παράγραφος 1, σε συνδυασμό με το άρθρο 12, παράγραφος 1, της οδηγίας 2008/115, καθίσταται σαφές ότι ο ενδιαφερόμενος υπήκοος τρίτης χώρας πρέπει να έχει στη διάθεσή του αποτελεσματικό μέσο προστασίας ώστε να μπορεί να προσβάλει τυχόν απόφαση που διατάσσει την επιστροφή του, ενώπιον αρμόδιας δικαστικής ή διοικητικής αρχής ή αρμόδιου οργάνου απαρτιζόμενου από μέλη τα οποία είναι αμερόληπτα και απολαύουν εχεγγύων ανεξαρτησίας.

- 23 Συνεπώς, μολονότι οι διατάξεις των οδηγιών 2013/32 και 2008/115 επιβάλλουν στα κράτη μέλη την υποχρέωση να προβλέψουν δικαίωμα πραγματικής προσφυγής κατά των απορριπτικών αποφάσεων επί αιτήσεων διεθνούς προστασίας και κατά των αποφάσεων περί επιστροφής, ουδεμία από τις διατάξεις αυτές ορίζει ότι τα κράτη μέλη οφείλουν να παρέχουν δικαίωμα άσκησης έφεσης σε όσους αιτούντες διεθνούς προστασίας προσέφυγαν κατά της απορριπτικής διοικητικής απόφασης επί της αίτησής τους ή κατά απόφασης περί επιστροφής τους και δεν δικαιώθηκαν στον πρώτο βαθμό, ή, κατά μείζονα λόγο, ότι η άσκηση του ένδικου αυτού μέσου πρέπει να έχει αυτοδικαίως ανασταλτικό αποτέλεσμα.
- 24 Τέτοιες απαιτήσεις δεν μπορούν να συναχθούν ούτε από την όλη οικονομία και τον σκοπό των οδηγιών αυτών. Συγκεκριμένα, σκοπός των εν λόγω οδηγιών είναι, στη μεν περίπτωση της οδηγίας 2013/32, όπως επισημαίνεται στην αιτιολογική της σκέψη 12, να καθιερωθούν κατά βάση κανόνες που να διέπουν τις διαδικασίες χορήγησης και ανάκλησης διεθνούς προστασίας στα κράτη μέλη προς δημιουργία μιας κοινής πολιτικής ασύλου στην Ένωση, στη δε περίπτωση της οδηγίας 2008/115, όπως επισημαίνεται στις αιτιολογικές της σκέψεις 2 και 4, να καθιερωθεί μια αποτελεσματική πολιτική απομάκρυνσης και επαναπατρισμού, με πλήρη σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων και της αξιοπρέπειας των ενδιαφερομένων προσώπων (βλ., όσον αφορά την οδηγία 2008/115, απόφαση της 19ης Ιουνίου 2018, Gnanđi, C-181/16, EU:C:2018:465, σκέψη 48 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία). Αντιθέτως, επ' ουδενί προκύπτει από τις αιτιολογικές σκέψεις των ως άνω οδηγιών ότι έχουν ως σκοπό να υποχρεώσουν τα κράτη μέλη να θεσπίσουν δεύτερο βαθμό δικαιοδοσίας.
- 25 Επιπλέον, όσον αφορά την οδηγία 2013/32, η υποχρέωση να είναι η προσφυγή αποτελεσματική συνδέεται ρητώς, όπως αναφέρεται στο άρθρο 46, παράγραφος 3, της οδηγίας αυτής, με τις «διαδικασίες άσκησης ένδικου [βοηθήματος] ενώπιον πρωτοβάθμιου δικαστηρίου». Στον βαθμό που επιβάλλει πλήρη και *ex nunc* εξέταση τόσο των πραγματικών όσο και των νομικών ζητημάτων, η υποχρέωση αυτή αφορά αποκλειστικώς τη διεξαγωγή της πρωτοβάθμιας ένδικης διαδικασίας. Ως εκ τούτου, η εν λόγω υποχρέωση δεν είναι δυνατόν, υπό το πρίσμα του σκοπού της οδηγίας 2013/32, να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι επιβάλλει στα κράτη μέλη τη θέσπιση δεύτερου βαθμού δικαιοδοσίας ή την πρόβλεψη συγκεκριμένου τρόπου διεξαγωγής της δευτεροβάθμιας διαδικασίας.
- 26 Επομένως, μολονότι, όπως επιβεβαιώνει η λέξη «τουλάχιστον» στο άρθρο 46, παράγραφος 3, της οδηγίας 2013/32 σε σχέση με τις απορριπτικές αποφάσεις επί αιτήσεων διεθνούς προστασίας, το δίκαιο της Ένωσης δεν εμποδίζει τα κράτη μέλη να προβλέψουν δεύτερο βαθμό δικαιοδοσίας για τις προσφυγές κατά των απορριπτικών αποφάσεων επί αιτήσεων διεθνούς προστασίας και κατά των αποφάσεων περί επιστροφής, οι οδηγίες 2013/32 και 2008/115 δεν περιέχουν κανέναν κανόνα σχετικά με τη θέσπιση και τη ρύθμιση ενός τέτοιου βαθμού δικαιοδοσίας. Ειδικότερα, όπως παρατήρησε ο γενικός εισαγγελέας με το σημείο 41 των προτάσεών του, δεν συνάγεται ούτε από το γράμμα ούτε από την όλη οικονομία ούτε από τον σκοπό των οδηγιών αυτών ότι, όταν κράτος μέλος προβλέπει δεύτερο βαθμό δικαιοδοσίας σε υποθέσεις σχετικές με τέτοιες αποφάσεις, θα πρέπει οπωσδήποτε η διαδικασία της έφεσης την οποία αυτό καθιερώνει να συνεπάγεται αυτοδικαίως ανασταλτικό αποτέλεσμα υπέρ του αιτούντος.
- 27 Υπογραμμίζεται, πάντως, ότι η ερμηνεία της οδηγίας 2008/115, όπως άλλωστε και της οδηγίας 2013/32, πρέπει, όπως προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη 24 της πρώτης και από την αιτιολογική σκέψη 60 της δεύτερης, να είναι σύμφωνη με τα θεμελιώδη δικαιώματα και τις αρχές που αναγνωρίζονται ιδίως από τον Χάρτη (βλ., υπ' αυτή την έννοια, απόφαση της 19ης Ιουνίου 2018, Gnanđi, C-181/16, EU:C:2018:465, σκέψη 51).
- 28 Κατά πάγια δε νομολογία του Δικαστηρίου, όταν κράτος μέλος αποφασίζει να επαναπροωθήσει αιτούντα διεθνή προστασία σε χώρα ως προς την οποία υπάρχουν αποχρώντες λόγοι να θεωρηθεί ότι το πρόσωπο αυτό θα εκτεθεί εκεί σε πραγματικό κίνδυνο να υποστεί μεταχείριση αντίθετη είτε προς το άρθρο 18 του Χάρτη, ερμηνευόμενο σε συνδυασμό με το άρθρο 33 της Συμβάσεως για το καθεστώς του πρόσφυγα, όπως έχει συμπληρωθεί με το σχετικό πρωτόκολλο, είτε προς το άρθρο 19, παράγραφος 2, του Χάρτη, τότε το δικαίωμα αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, που

προβλέπεται στο άρθρο 47 του Χάρτη, επιτάσσει να μπορεί ο αιτών να ασκήσει κατά του μέτρου επαναπροώθησής του προσφυγή με αυτοδίκαιο ανασταλτικό αποτέλεσμα (βλ., υπ' αυτή την έννοια, απόφαση της 19ης Ιουνίου 2018, Gnanadi, C-181/16, EU:C:2018:465, σκέψη 54 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

- 29 Το Δικαστήριο έχει επίσης διευκρινίσει ότι, σε περίπτωση απόφασης περί επιστροφής και ενδεχόμενης απόφασης περί απομάκρυνσης, η προστασία που είναι συμφυής με το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής και με την αρχή της μη επαναπροώθησης πρέπει να διασφαλίζεται μέσω της αναγνώρισης, υπέρ του αιτούντος διεθνή προστασία, δικαιώματος άσκησης αποτελεσματικής προσφυγής με αυτοδίκαιο ανασταλτικό αποτέλεσμα, τουλάχιστον ενώπιον ενός δικαιοδοτικού οργάνου. Επιπλέον, εναπόκειται στα κράτη μέλη να διασφαλίζουν την πλήρη αποτελεσματικότητα της προσφυγής κατά της απορριπτικής απόφασης επί αίτησης διεθνούς προστασίας, αναστέλλοντας όλα τα αποτελέσματα της απόφασης περί επιστροφής κατά τη διάρκεια της προθεσμίας για την άσκηση της προσφυγής αυτής και, εφόσον ασκείται τέτοια προσφυγή, μέχρι την εκδίκασή της (βλ., υπ' αυτή την έννοια, απόφαση της 19ης Ιουνίου 2018, Gnanadi, C-181/16, EU:C:2018:465, σκέψεις 56, 58 και 61 καθώς και εκεί παρατιθέμενη νομολογία, και διάταξη της 5ης Ιουλίου 2018, C κ.λπ., C-269/18 PPU, EU:C:2018:544, σκέψη 50).
- 30 Πάντως, όπως προκύπτει από τη νομολογία του Δικαστηρίου, ούτε το άρθρο 46 της οδηγίας 2013/32 και το άρθρο 13 της οδηγίας 2008/115 ούτε το άρθρο 47 του Χάρτη, ερμηνευόμενο σε συνδυασμό με τις εγγυήσεις που παρέχονται από το άρθρο 18 και το άρθρο 19, παράγραφος 2, του Χάρτη, επιβάλλουν την ύπαρξη δύο βαθμών δικαιοδοσίας. Πράγματι, σημαντική είναι μόνον η ύπαρξη δυνατότητας προσφυγής ενώπιον δικαιοδοτικού οργάνου (βλ., υπ' αυτή την έννοια, αποφάσεις της 28ης Ιουλίου 2011, Samba Diouf, C-69/10, EU:C:2011:524, σκέψη 69, και της 19ης Ιουνίου 2018, Gnanadi, C-181/16, EU:C:2018:465, σκέψη 57).
- 31 Υπενθυμίζεται ακόμη ότι, στον βαθμό που ο Χάρτης προβλέπει δικαιώματα αντίστοιχα προς εκείνα τα οποία κατοχυρώνονται στην ΕΣΔΑ, το άρθρο 52, παράγραφος 3, του Χάρτη έχει ως σκοπό να διασφαλίσει την απαιτούμενη συνοχή μεταξύ των δικαιωμάτων που περιλαμβάνονται στον Χάρτη και των αντίστοιχων δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται στην ΕΣΔΑ, χωρίς να θίγεται η αυτονομία του δικαίου της Ένωσης και του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (βλ., υπ' αυτή την έννοια, αποφάσεις της 15ης Φεβρουαρίου 2016, N., C-601/15 PPU, EU:C:2016:84, σκέψη 47, και της 14ης Σεπτεμβρίου 2017, K., C-18/16, EU:C:2017:680, σκέψη 50 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία). Όπως διευκρινίζεται στις επεξηγήσεις σχετικά με το άρθρο 47 του Χάρτη, το πρώτο εδάφιο του Χάρτη αυτού στηρίζεται στο άρθρο 13 της ΕΣΔΑ. Το Δικαστήριο οφείλει, επομένως, να ερμηνεύει το άρθρο 47, πρώτο εδάφιο, του Χάρτη κατά τέτοιο τρόπο ώστε να διασφαλίζεται ένα επίπεδο προστασίας σύμφωνο με εκείνο που κατοχυρώνεται στο άρθρο 13 της ΕΣΔΑ, όπως ερμηνεύεται από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (βλ., κατ' αναλογία, αποφάσεις της 15ης Φεβρουαρίου 2016, N., C-601/15 PPU, EU:C:2016:84, σκέψη 77, και της 20ής Μαρτίου 2018, Mencì, C-524/15, EU:C:2018:197, σκέψη 62).
- 32 Όπως όμως προκύπτει από τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, ακόμη και ενόψει ισχυρισμού ότι η απέλαση του ενδιαφερομένου θα τον εκθέσει σε πραγματικό κίνδυνο να υποστεί μεταχείριση αντίθετη προς το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ, το άρθρο 13 της τελευταίας δεν επιβάλλει στα συμβαλλόμενα μέρη να θεσπίσουν δεύτερο βαθμό δικαιοδοσίας, ούτε να προσδώσουν, ενδεχομένως, στην έφεση αυτοδίκαιο ανασταλτικό αποτέλεσμα (βλ., υπ' αυτή την έννοια, απόφαση του ΕΔΔΑ της 5ης Ιουλίου 2016, A.M. κατά Κάτω Χωρών, CE:ECHR:2016:0705JUD002909409, σκέψη 70).
- 33 Κατά συνέπεια, η προστασία που παρέχουν το άρθρο 46 της οδηγίας 2013/32 και το άρθρο 13 της οδηγίας 2008/115, ερμηνευόμενα σε συνδυασμό τόσο με το άρθρο 18 και το άρθρο 19, παράγραφος 2, όσο και με το άρθρο 47 του Χάρτη, σε αιτούντα διεθνή προστασία, έναντι απόφασης με την οποία απορρίπτεται η αίτησή του και του επιβάλλεται υποχρέωση επιστροφής, περιορίζεται στην ύπαρξη ενός και μόνον ένδικου βοηθήματος.

- 34 Πρέπει να διευκρινιστεί ως προς το σημείο αυτό ότι η θέσπιση δεύτερου βαθμού δικαιοδοσίας για τις απορριπτικές αποφάσεις επί αιτήσεων διεθνούς προστασίας και για τις αποφάσεις περί επιστροφής, καθώς και η επιλογή να προσδοθεί, ενδεχομένως, στην έφεση αυτοδίκαιο ανασταλτικό αποτέλεσμα συνιστούν, αντιθέτως προς το επιχείρημα που προβάλλεται από τη Βελγική Κυβέρνηση και προεκτέθηκε στη σκέψη 17 της παρούσας απόφασης, δικονομικές ρυθμίσεις για την άσκηση του δικαιώματος πραγματικής προσφυγής κατά των εν λόγω αποφάσεων το οποίο προβλέπεται στο άρθρο 46 της οδηγίας 2013/32 και στο άρθρο 13 της οδηγίας 2008/115. Μολονότι τέτοιες δικονομικές ρυθμίσεις άπτονται της εσωτερικής έννομης τάξης των κρατών μελών δυνάμει της αρχής της δικονομικής τους αυτονομίας, το Δικαστήριο έχει τονίσει ότι αυτές πρέπει να συνάδουν με τις αρχές της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 17ης Ιουλίου 2014, Sánchez Morcillo και Abril García, C-169/14, EU:C:2014:2099, σκέψεις 31, 36 και 50 καθώς και εκεί παρατιθέμενη νομολογία, και διάταξη της 16ης Ιουλίου 2015, Sánchez Morcillo και Abril García, C-539/14, EU:C:2015:508, σκέψη 33).
- 35 Ειδικότερα, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, οι δικονομικές ρυθμίσεις σχετικά με τα ένδικα βοηθήματα τα οποία προορίζονται να διασφαλίζουν την προάσπιση των δικαιωμάτων που αντλούν οι ιδιώτες από το δίκαιο της Ένωσης δεν πρέπει να είναι λιγότερο ευνοϊκές από εκείνες οι οποίες αφορούν παρόμοια ένδικα βοηθήματα του εσωτερικού δικαίου (αρχή της ισοδυναμίας), ούτε να καθιστούν πρακτικά αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων που παρέχει η έννομη τάξη της Ένωσης (αρχή της αποτελεσματικότητας) (βλ., υπ' αυτή την έννοια, αποφάσεις της 5ης Ιουνίου 2014, Kone κ.λπ., C-557/12, EU:C:2014:1317, σκέψη 25, και της 6ης Οκτωβρίου 2015, Târșia, C-69/14, EU:C:2015:662, σκέψη 27 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 36 Το ζήτημα κατά πόσον τηρούνται οι απαιτήσεις που απορρέουν από τις αρχές της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας πρέπει να αναλύεται λαμβανομένων υπόψη της σημασίας των οικείων κανόνων στο πλαίσιο της όλης διαδικασίας, του τρόπου διεξαγωγής της και των ιδιαιτεροτήτων των κανόνων αυτών ενώπιον των διαφόρων εθνικών δικαστηρίων (αποφάσεις της 1ης Δεκεμβρίου 1998, Levez, C-326/96, EU:C:1998:577, σκέψη 44, και της 27ης Ιουνίου 2013, Agroksulting-04, C-93/12, EU:C:2013:432, σκέψη 38 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 37 Όσον αφορά την αρχή της ισοδυναμίας, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι η τήρηση της αρχής αυτής επιβάλλει την ίση μεταχείριση των ένδικων βοηθημάτων που στηρίζονται σε παραβίαση του εθνικού δικαίου και των παρεμφερών ενδίκων βοηθημάτων που στηρίζονται σε παραβίαση του δικαίου της Ένωσης, και όχι την ισοδυναμία των εθνικών δικονομικών κανόνων οι οποίοι έχουν εφαρμογή επί υποθέσεων διαφορετικού είδους (απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2015, Târșia, C-69/14, EU:C:2015:662, σκέψη 34 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 38 Συνεπώς, πρέπει, αφενός, να προσδιοριστούν οι παρεμφερείς διαδικασίες ή τα παρεμφερή ένδικα βοηθήματα και, αφετέρου, να κριθεί αν τα ένδικα βοηθήματα που στηρίζονται στο εθνικό δίκαιο αντιμετωπίζονται πιο ευνοϊκά σε σχέση με τα ένδικα βοηθήματα τα οποία αφορούν την προάσπιση των δικαιωμάτων που αντλούν οι ιδιώτες από το δίκαιο της Ένωσης (βλ., υπ' αυτή την έννοια, αποφάσεις της 12ης Φεβρουαρίου 2015, Baczó και Vizsnyczai, C-567/13, EU:C:2015:88, σκέψη 45, και της 9ης Νοεμβρίου 2017, Δήμος Ζαγορίου, C-217/16, EU:C:2017:841, σκέψη 19).
- 39 Ως προς τον παρεμφερή χαρακτήρα των ενδίκων βοηθημάτων, εναπόκειται στο εθνικό δικαστήριο, το οποίο έχει άμεση γνώση των εφαρμοστέων δικονομικών κανόνων, να ελέγξει την ομοιότητα των σχετικών ενδίκων βοηθημάτων, με γνώμονα το αντικείμενο, την αιτία και τα ουσιώδη στοιχεία τους (αποφάσεις της 27ης Ιουνίου 2013, Agroksulting-04, C-93/12, EU:C:2013:432, σκέψη 39, και της 9ης Νοεμβρίου 2017, Δήμος Ζαγορίου, C-217/16, EU:C:2017:841, σκέψη 20).
- 40 Όσον αφορά την παρόμοια αντιμετώπιση των ενδίκων βοηθημάτων, υπενθυμίζεται ότι κάθε περίπτωση στην οποία τίθεται το ζήτημα αν εθνική δικονομική διάταξη σχετική με τα ένδικα βοηθήματα που στηρίζονται στο δίκαιο της Ένωσης είναι λιγότερο ευνοϊκή από εκείνες που αφορούν παρόμοια ένδικα βοηθήματα του εσωτερικού δικαίου πρέπει να αναλύεται από το εθνικό δικαστήριο λαμβανομένων

υπόψη της σημασίας της διάταξης αυτής στο πλαίσιο της όλης διαδικασίας, του τρόπου διεξαγωγής της και των ιδιαιτεροτήτων της, ενώπιον των διαφόρων εθνικών δικαστηρίων (βλ., υπ' αυτή την έννοια, απόφαση της 9ης Νοεμβρίου 2017, Δήμος Ζαγορίου, C-217/16, EU:C:2017:841, σκέψη 21).

- 41 Εν προκειμένω, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει με την απόφαση περί παραπομπής ότι, σε ορισμένους τομείς του διοικητικού δικαίου πέραν του τομέα της διεθνούς προστασίας, το ολλανδικό δίκαιο αναγνωρίζει αυτοδίκαιο ανασταλτικό αποτέλεσμα στην έφεση. Παρά ταύτα, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι κανένας από τους μετέχοντες στη διαδικασία που υπέβαλαν παρατηρήσεις ενώπιον του Δικαστηρίου δεν εξέφρασε αμφιβολίες ως προς το αν η επίμαχη εθνική νομοθεσία συνάδει με την αρχή της ισοδυναμίας. Εν πάση περιπτώσει, η δικογραφία ενώπιον του Δικαστηρίου δεν περιέχει κανένα στοιχείο βάσει του οποίου να μπορεί, αφενός, να κριθεί αν οι εφέσεις που ασκούνται στους τομείς αυτούς είναι παρεμφερείς, από πλευράς του αντικειμένου τους, της αιτίας τους και των ουσιωδών τους στοιχείων, με την επίδικη έφεση και, αφετέρου, να εξεταστεί κατά πόσον οι πρώτες πρέπει να θεωρηθούν πιο ευνοϊκές σε σχέση με τη δεύτερη, λαμβανομένων υπόψη των όσων προεκτέθηκαν στη σκέψη 40 της παρούσας απόφασης.
- 42 Υπό τις συνθήκες αυτές, εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να ελέγξει αν τηρείται εν προκειμένω η αρχή της ισοδυναμίας, λαμβανομένων υπόψη των στοιχείων για τα οποία έγινε λόγος στις σκέψεις 36 έως 41 της παρούσας απόφασης (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 9ης Νοεμβρίου 2017, Δήμος Ζαγορίου, C-217/16, EU:C:2017:841, σκέψη 24).
- 43 Όσον αφορά δε την αρχή της αποτελεσματικότητας, πρέπει να γίνει δεκτό ότι αυτή δεν συνεπάγεται, εν προκειμένω, άλλες απαιτήσεις πέραν εκείνων που απορρέουν από τα θεμελιώδη δικαιώματα τα οποία κατοχυρώνονται στον Χάρτη, και ιδίως από το δικαίωμα αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας. Εφόσον όμως, όπως προκύπτει από τη σκέψη 30 της παρούσας απόφασης, το άρθρο 47 του Χάρτη, ερμηνευόμενο σε συνδυασμό με τις εγγυήσεις που παρέχουν το άρθρο 18 και το άρθρο 19, παράγραφος 2, του Χάρτη, απαιτεί απλώς και μόνο να έχει ο αιτών διεθνή προστασία εις βάρος του οποίου εκδόθηκαν απορριπτική απόφαση επί της αίτησής του και απόφαση περί επιστροφής τη δυνατότητα να προβάλει με αποτελεσματικό τρόπο τα δικαιώματά του ενώπιον δικαιοδοτικού οργάνου, το γεγονός ότι ο προβλεπόμενος από το εθνικό δίκαιο συμπληρωματικός βαθμός δικαιοδοσίας δεν συνοδεύεται από αυτοδίκαιο ανασταλτικό αποτέλεσμα δεν αρκεί για να συναχθεί το συμπέρασμα ότι παραβιάστηκε η αρχή της αποτελεσματικότητας.
- 44 Κατόπιν των ανωτέρω σκέψεων, στα υποβληθέντα προδικαστικά ερωτήματα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 46 της οδηγίας 2013/32 και το άρθρο 13 της οδηγίας 2008/115, σε συνδυασμό τόσο με το άρθρο 18 και το άρθρο 19, παράγραφος 2, όσο και με το άρθρο 47 του Χάρτη, έχουν την έννοια ότι επιτρέπουν εθνική νομοθεσία που, ενώ προβλέπει ότι χωρεί έφεση κατά πρωτόδικης απόφασης με την οποία επικυρώνεται απορριπτική διοικητική απόφαση επί αίτησης διεθνούς προστασίας και επιβάλλεται υποχρέωση επιστροφής, δεν προσδίδει αυτοδίκαιο ανασταλτικό αποτέλεσμα στο ένδικο αυτό μέσο, ακόμη και σε περίπτωση που ο ενδιαφερόμενος επικαλείται σοβαρό κίνδυνο παραβίασης της αρχής της μη επαναπροώθησης.

Επί του τρίτου ερωτήματος

- 45 Λαμβανομένης υπόψη της απάντησης που δόθηκε στο πρώτο και στο δεύτερο ερώτημα, παρέλκει η απάντηση στο τρίτο ερώτημα.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 46 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τέταρτο τμήμα) αποφαινεται:

Το άρθρο 46 της οδηγίας 2013/32/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2013, σχετικά με κοινές διαδικασίες για τη χορήγηση και ανάκληση του καθεστώτος διεθνούς προστασίας, και το άρθρο 13 της οδηγίας 2008/115/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2008, σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών, σε συνδυασμό τόσο με το άρθρο 18 και το άρθρο 19, παράγραφος 2, όσο και με το άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έχουν την έννοια ότι επιτρέπουν εθνική νομοθεσία που, ενώ προβλέπει ότι χωρεί έφεση κατά πρωτόδικης απόφασης με την οποία επικυρώνεται απορριπτική διοικητική απόφαση επί αίτησης διεθνούς προστασίας και επιβάλλεται υποχρέωση επιστροφής, δεν προσδίδει αυτοδίκαιο ανασταλτικό αποτέλεσμα στο ένδικο αυτό μέσο, ακόμη και σε περίπτωση που ο ενδιαφερόμενος επικαλείται σοβαρό κίνδυνο παραβίασης της αρχής της μη επαναπρώθησης.

(υπογραφές)